

" Waterkwaliteit en visbestand in de rivier de IJzer anno 2020 "

1. Inleiding

De IJzer ontspringt in Frankrijk en stroomt België binnen ten westen van Roesbrugge in West-Vlaanderen. De stroom heeft een totale lengte van ongeveer 78 km waarvan 41 km op Belgisch grondgebied.

Beleidsmatig is het verder saneren van de waterkwaliteit van primair belang.

2. Waterkwaliteit

a) Huidige toestand

De IJzer is opgedeeld in vier waterlichamen, waarvan drie rivierwaterlichamen: bovenstrooms (IJzer I), middenstrooms (IJzer II) en benedenstrooms (IJzer III). Stroomafwaarts van IJzer III wordt de IJzer een overgangswater (Havengeul IJzer) dat ongeveer drie kilometer lang is en zich uitstrekt vanaf het sluizencomplex van de Ganzepoot tot aan de monding in de Noordzee. De havengeul is getijgebonden en ontvangt niet enkel water van IJzer III, maar ook van het kanaal Plassendale-Nieuwpoort, het kanaal Nieuwpoort-Duinkerke, de afwatering van de Polder Noordwatering Veurne, de Vladslovaart, de Ieperleed en het Langgeleed.

De fysisch-chemische kwaliteit van oppervlaktewater wordt volgens de Europese kaderrichtlijn Water ingedeeld in 5 klassen: slecht, ontoereikend, matig, goed en zeer goed.

Het meest recente jaar waarvoor alle meetgegevens volledig afgewerkt en beschikbaar zijn is 2018. Deze gegevens zijn ook verwerkt in de ontwerp-stroomgebiedbeheerplannen 2022-2027. Daarom geven we 2018 als meest recente toestand weer in de hierna volgende vergelijking van de meetgegevens.

De fysisch-chemische kwaliteit (als samenvatting van 5 gidsparameters: totaal stikstof, totaal fosfor, geleidbaarheid, zuurstof en pH) van IJzer I is ontoereikend zowel in 2015 als 2018. IJzer II had een ontoereikende kwaliteit in 2015 en een slechte in 2018. IJzer III en Havengeul IJzer scoren zowel in 2015 als in 2018 slecht.

De totale biologische waterkwaliteit voor 2015 is matig voor IJzer I, ontoereikend voor IJzer II en III, en matig voor Havengeul IJzer. In 2018 is IJzer I nog steeds matig, terwijl IJzer II en III van ontoereikend naar slecht geëvolueerd zijn en de Havengeul IJzer van matig naar ontoereikend.

b) Toekomstperspectieven

Men verwijst hierbij naar de documenten van het ontwerp-stroomgebiedbeheerplan 2022-2027, dat op 15 september 2020 in openbaar onderzoek is gebracht.

De IJzer I en Havengeul IJzer zijn aandachtsgebied klasse 5 in het ontwerp-stroomgebiedbeheerplan 2022-2027: goede ecologische toestand na 2033, maar potentieel voor sterke vooruitgang, mits uitvoering van acties opgenomen in stroomgebiedbeheerplan 2022-2027 en stroomgebiedbeheerplan 2028-2033.

IJzer II en III zijn gebieden klasse 6 in het ontwerp-stroomgebiedbeheerplan 2022-2027. De goede ecologische toestand wordt pas na 2033 gehaald.

3. Afvissingen

a) Afvissingen in 2016 en 2019

Sinds 2013 wordt door het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (INBO) de visfauna in Vlaamse stromende wateren opgevolgd met het geïntegreerd referentiemeetnet voor zoetwatervissen in Vlaanderen. Dit nieuwe meetnet is de opvolger van het monitoringmeetnet voor de visstand van de Vlaamse oppervlaktewaters dat in 2001 werd opgestart en is volledig afgestemd op de informatienoden van de Kaderrichtlijn Water (KRW) en van het Natura 2000-netwerk.

De monitoring is gericht op het bepalen van de Ecologische Kwaliteit Ratio (EQR). Het meetnet heeft een bemonsteringsperiodiciteit van 6 jaar. In het kader van dit meetnet werd de IJzer op tien locaties bemonsterd. Acht locaties in 2016 en twee locaties in 2019. De locaties zijn weergegeven in TABEL B (= Bijlage 2).

a1) Afvissing in 2016

Acht van de tien locaties werden in 2016 bevestigd door middel van elektrovisserij. Men ving in totaal 17 vissoorten. In totaal bevestigde men 2375 meter oever en ving men daar 948 vissen met een totaal gewicht van 63 kg.

Paling is met een aantalspercentage van 39% de meest gevangen soort op de IJzer, gevolgd door baars (25%), pos (16%) en blankvoorn (11%). Rietvoorn is goed voor 4%, de overige soorten maken elk minder dan 1% van de vangsten uit. In biomassa domineert paling met 59%, gevolgd door karper (19%) en baars (5%). De soortendiversiteit per locatie varieert van 5 tot 13 soorten met een gemiddelde van 8,6 soorten/locatie. Er werd ook glasaal gevangen. Jonge paling trekt dus vanuit de zee de IJzer op (zie : TABEL A = Bijlage 3).

a2) Afvissing in 2019

In 2019 werden twee locaties elektrisch bemonsterd en werden er 12 soorten gevangen. In 2019 werden er wel ten opzichte van 2016 kleine modderkruiper, kopvoorn en riviergrondel gevangen.

Voor 2016 en 2019 samen komt men tot een totaal aantal van 19 soorten.

a3) De EQR

De 'grootte' van het visbestand is eerder een onduidelijke variabele. Men kan hier het aantal soorten, de biomassa of het aantal individuen onder verstaan. Internationaal wordt de kwaliteit van een visbestand uitgedrukt onder de vorm van een index, de Ecologische Kwaliteits Ratio (EQR). De EQR varieert heel lichtjes over de verschillende locaties op de IJzer. Alle locaties komen in de klasse van de 'matige kwaliteit' terecht.

a4) De getijde-IJzer

De getijde-IJzer is ongeveer 3 km lang en strekt zich uit van de monding in de Noordzee tot het Sluizencomplex van de Ganzepoot. Dit estuarien stuk van de IJzer wordt met dubbele schietfuikeu bevist. De laatste afvissing dateert van 2018 waar op vier locaties in het voorjaar, de zomer en het najaar werd gevist. Er werd toen ook met boomkor gevist. Op basis van de visindex werd de ecologische toestand matig bevonden. In totaal werden 27 soorten gevangen. Estuariene residente soorten vervolledigen hun volledige levenscyclus in het estuarium. Marien juveniele soorten migreren meestal in grote aantallen in het estuarium dat ze als opgroeigebied gebruiken. We kunnen wel stellen dat het estuarium verschillende belangrijke ecologische functies zoals kraamkamer en opgroeigebied goed vervult. Natuurlijk is ten gevolge van de aanwezigheid van het sluizencomplex de Ganzepoot de migratie van trekvisseu stroomopwaarts de IJzer grondig verstoord.

b) Vergelijking met vorige afvissingen

De IJzer werd reeds in vroegere campagnes bemonsterd. In 2001 ving het INBO in totaal 18 soorten, 24 in 2005, 21 in 2008, 25 in 2011 en 19 in 2016. We moeten wel vermelden dat er in het vernieuwde meetnet minder locaties bemonsterd werden en er ook niet met fuikeu werd gevist wat een invloed heeft op de vangstkans van bepaalde soorten op de IJzer.

Zowel in 2005, 2008 als 2011 was kolblei de meest gevangen soort, gevolgd door blankvoorn en paling. Anno 2016 wordt kolblei veel minder gevangen. Dit heeft meer dan waarschijnlijk een technische verklaring, met name omdat tijdens deze latere campagnes geen fuikeu gebruikt werden om de IJzer stroomopwaarts de Ganzepoot te bemonsteren. Fuikeu waren in de voorgaande jaren verantwoordelijk voor 90 % van de kolbleivangsteu. Baars is in 2016 een van de meest gevangen soorten; als we kijken naar de vangstaantallen zien we echter dat deze van dezelfde grootteorde zijn als die in voorgaande jaren. Opvallend is evenwel het ontbreken van alver in 2016. De aanwezigheid van alver op de IJzer werd eerst door vissers gemeld in 2001, sindsdien wordt deze soort regelmatig gevangen. Dat deze soort in deze campagne niet werd gevangen zal wellicht liggen aan het feit dat er geen fuikeu werden gezet aangezien deze soort de voorbije jaren bijna uitsluitend met deze techniek werd gevangen. Riviergrondel was tot 2001 een van de meest gevangen soorten, daarna verminderdeu de aantallen sterk. De IJzer herbergt ook de habitatrichtlijnsoorteu kleine modderkruiper en bittervoorn.

In 2011 werd er voor het eerst op alle locaties een ‘matige kwaliteit’ gehaald en ook in 2016 was dit het geval. In de campagnes van 2001, 2005 en 2008 scoordeu de meeste locaties ook ‘matig’ maar toen waren er steeds toch enkele locaties die ook ‘ontoereikend’ scoordeu. Dit was in 2001 en 2005 vooral voor de locaties gelegen in Nieuwpoort. De goede toestand is nog niet bereikt maar we zijn toch reeds ver van de in 1976 gerapporteerde toestand toen na een visstandonderzoek werd besloten dat “Van de eens rijke en gevarieerde visstand in de IJzer is thans nog weinig overgebleven en zijn plaats werd grotendeels ingenomen door een massa ongewenste stekelbaarzeu. Dit visonkruid kon niet alleen overleven in het sterk verontreinigde en periodisch zuurstofarme water, maar kon er ook nog goed gedijen” (Timmermans, 1976).

In 2017 was de estuariene IJzer ook matig wat de ecologische kwaliteit betreft. We zien geen verschuivingen wat het visbestand betreft over de jaren heen (zie Breine et al., 2016).

Zeebaars blijft de meest gevangen soort. Het aantal soorten verschilt naargelang het seizoen en het jaar van de bemonstering maar jaarlijks vangt het INBO gemiddeld 27 soorten.

c) Tot slot

Op de IJzer deden we geen opmerkelijke vangsten. In het estuarium vingen we als speciale zeldzame soorten Noorse meun en dwergtong.

Alle resultaten zijn terug te vinden in rapporten op de INBO website (<https://pureportal.inbo.be/>) en in de INBO databank (VIS: <http://vis.inbo.be>).

TABEL A

Bijlage 3: Overzicht van de totale vangsten op de IJzer 2016 (met N: aantallen, G: gewicht in g, N%: aantalspercentage en G%: gewichtsperscentage), in het vet zijn hoogste vangstpercentages aangeduid of TABEL A

Vissoort	N	N%	Gtot	G%
baars	237	25	3147	4,99
bermpje	5	0,53	25,5	0,04
bittervoorn	4	0,42	3,7	< 0,01
blankvoorn	104	10,97	2649,5	4,2
blauwbandgrondel	2	0,21	0,7	< 0,01
brasem	4	0,42	19,4	0,03
driedoornige stekelbaars	2	0,21	4,5	< 0,01
giebel	2	0,21	2135,4	3,39
karper	2	0,21	11980	19
kolblei	12	1,27	270,6	0,43
paling	369	38,92	37261	59,09
pos	153	16,14	944,4	1,5
rietvoorn	38	4,01	1165,5	1,85
serpeling	1	0,11	76,8	0,12
snoek	5	0,53	2306,5	3,66
winde	4	0,42	194,2	0,31
zeelt	4	0,42	877,2	1,39

TABEL B

Bijlage 2 : Situering van de staalnameplaatsen op de IJzer of TABEL B

Nummer	Lambert-X	Lambert-Y	Waterloop	Gemeente	Omschrijving	vangstjaar
23110100	26150	179533	IJZER	Poperinge	ter hoogte van Kruisstraat, grens Frankrijk	2019
23110300	27264	180335	IJZER	Poperinge	ter hoogte van Dode IJzer	2019
171	35636	184182	IJZER	Lo-Reninge	stroomopwaarts Lo-Reninge, 1km stroomopwaarts brug, en stroomafwaarts Fintele sluis	2016
171A	34927	184081	IJZER	Lo-Reninge	stroomopwaarts locatie 171	2016
171B	35795	184171	IJZER	Lo-Reninge	stroomafwaarts locatie 171	2016
185	43400	191247	IJZER	Diksmuide	stroomopwaarts Diksmuide, overhangende bomen	2016
25010100	43792	192877	IJZER	Diksmuide	ter hoogte van de Handzamevaart	2016
187	43455	194640	IJZER	Diksmuide	stroomafwaarts dodengang	2016
189	43622	198055	IJZER	Diksmuide	ter hoogte van paaiplaats Oud Haantje	2016
25010250	39617	203488	IJZER	Nieuwpoort	stroomopwaarts van het spaarbekken	2016

VERBEIREN Marc

oktober 2020

{ BRON : schriftelijke parlementaire vraag gesteld door Vlaams volksvertegenwoordiger mevrouw Gwenny DE VROE in het Vlaams Parlement ; zie :

vraag gesteld aan de minister van Omgeving (Leefmilieu) Zuhail DEMIR :
“ *Bulletin van Vragen en Antwoorden* “ , Vlaams Parlement , zitting 2020-2021 , vraag nr. 972 van 2 september 2020 } .

